

Funkishistoria, demokrati och delaktighet

– en kurs för en studiegrupp eller självstudier

**Visste du att
allmän rösträtt
infördes först
1989?**

Hur har personer med funktionsnedsättning behandlats under det senaste århundradet, och hur har de själva organiserat sig, tagit plats och förändrat samhället? Syftet med den här kursen är att utforska en viktig historieskrivning som fortfarande är alltför osynliggjord. Att känna till sin historia är viktigt för att kunna förstå samtiden – och påverka framtiden.

Studiematerialet togs fram i november 2025 inom Arvsfondsprojektet ”Våra röster ska höras” som drevs av Funktionsrätt Stockholms stad.

Så här fungerar kursen

Om du går kursen själv

- Räkna med att kursen tar cirka 1 timme per del.
- Titta eller lyssna på filmerna i varje del.
- Fundera över reflektionsfrågorna och anteckna gärna dina tankar – i mobil, dator eller anteckningsbok.

Om ni går kursen i grupp

- Boka in två eller tre tillfällen.
- Avsätt gärna 1,5–2 timmar per gång, så det finns utrymme för både reflektion och paus.
- Titta på filmerna tillsammans.
- Använd reflektionsfrågorna som stöd för samtal i grupp.
- Tänk på att alla ska få utrymme att prata, låt gärna en fråga gå runt i hela gruppen.
- Om ni är en förening, förbered tillsammans del 3, där ni kan undersöka er egen historia.

Del 1

Från exkludering till egenmakt – en historisk resa

Vi inleder med en historisk tillbakablick på hur personer med funktionsnedsättning har behandlats – och hur motståndet började ta form.

Film: Rätten att leva som andra (UR Play 28 minuter)

Textad, finns teckenspråkstolkad och syntolkad.

Filmen belyser hur inställningen till personer med normbrytande funktionsvariationer varit genom historien. Journalisten Catrine Lundell berättar om hur ”sinnesslöa” under 1940-talet utsattes för medicinska experiment. Under 1960-talet var författaren Vilhelm Ekensteen med och startade rörelsen anti-handikapp. Ekensteen beskriver anti-handikapprörelsen och hur den lade grunden till lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, som trädde i kraft 1994.

Reflektionsfrågor

- Vad i programmet gjorde starkast intryck på dig och varför?
- Vilka konkreta exempel på hinder och utmaningar i vardagen (till exempel fysiska, sociala, byråkratiska) möter personerna i programmet?
- Vad lärde du dig om fördomar eller diskriminerande attityder?
- Fundera över begreppet ”delaktighet” utifrån programmet. På vilka områden i samhället är delaktighet särskilt viktig – eller bristfällig – för personer med funktionsnedsättning?
- Vilka lösningar, förhoppningar eller krav på förändring framförs i programmet för att förbättra situationen?
- Vad är det viktigaste budskapet du tar med dig från programmet?

Del 2

Att ta plats och förändra samhället

I den här delen fördjupar vi oss i hur kampen för självbestämmande har sett ut och hur aktivister och berättelser har förändrat samhället. Vi tittar också närmare på hur synen på demokrati och delaktighet har förändrats över tid.

Film 1 (delar av): En berättelse om de som gjorde det möjligt

Ur STIL:s webinarieriserie ”40 år av frihet”. Textad och teckenspråkstolkad.

Lyssna på intervjuerna (cirka 4 minuter). De startar vid minut 5:45 och pågår till 9:40.

Titta eller lyssna sedan på filmen om Adolf Ratzka (cirka 13 minuter) från minut 14 till 27.

Först intervjuas en rad personer – pionjäreterna inom personlig assistans – om livet på institution. I filmen får du sedan ta del av hur Adolf Ratzka tog Independent Living (där personlig assistans ingår) till Sverige. En historieskrivning som har spelat en avgörande roll för tusentals människors rätt till ett självbestämt liv.

Reflektionsfrågor

- Hur beskriver de intervjuade livet för personer med omfattande funktionsnedsättningar innan Independent Living-rörelsen och personlig assistans blev mer etablerat? Vilka begränsningar och känslor lyfts fram?
- Filmen belyser en kamp för ”frihet”. Vilka former av ofrihet, institutionella begränsningar eller brist på självbestämmande kämpade personer med funktionsnedsättning emot?
- Om du skulle sammanfatta det viktigaste budskapet eller den viktigaste insikten från filmen i en mening, vad skulle den vara?
- Hur kan den insikten påverka ditt eget agerande eller tänkande framöver?

Paus

Ta gärna en kort paus innan du/ni går vidare till nästa film.

Film 2: Demokrati då och nu (11 minuter)

En film från Myndigheten om delaktighet om demokratins utveckling för personer med funktionsnedsättning. Finns textad, teckenspråks- och syntolkad.

Reflektionsfrågor

- Hur har synen på vem som ska få delta i demokratin förändrats över tid i Sverige? Vilka grupper har historiskt sett exkluderats?
- Vilka hinder för full demokratisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning lyfter filmen?
- Vad anser du är det viktigaste budskapet i filmen när det gäller demokratins utveckling och inkludering?
- Vilka fortsatta utmaningar eller möjligheter ser du framåt?

Del 3 (för föreningar)

Våra röster ska höras – och sparas

Gör ett tillfälle när ni undersöker er egen historia – och hur ni bevarar den. En historisk förankring i den egna organisationen skapar en gemensam plattform, respekt och stolthet. Det kan också inspirera och ge kraft i ert påverkansarbete.

Förslag reflektionsfrågor

- Föreningens erfarenheter och dokumentation är betydelsefull. Hur kan den tas till vara och sparas?
- Har din egen förening något historiskt material eller annan intressant dokumentation?
- Hur kan personliga erfarenheter omvandlas till politiska argument och bidra till ett mer inkluderande samhälle?

Tips om arkivering

[Föreningsarkiven i Stockholms län](#) hjälper föreningar med arkivering och erbjuder även gratis rådgivning och kurser i arkivkunskap.

I denna [instruktion från Stockholms stadsarkiv \(Word-dokument\)](#), utgiven 2025, finns mycket bra information och även tips på vidare läsning. Tänk dock på att alltid kontakta Stockholms stadsarkiv för att stämna av vad som gäller, om ni vill göra en leverans dit.